

24 mei 2005

Jaarbeurs Utrecht

When you know that you don't know

Kanker met onbekende oorsprong

Mariëtte Weterman

Verpleegkundig Specialist oncologie/
hematologie

Academisch Medisch Centrum
Polikliniek Inwendig Specialisme

Kanker met onbekende oorsprong

- Inhoud
  - Achtergrondinformatie
  - Casus
  - Consequenties patiënt
  - Verpleegkundige interventies

Definitie

- Kanker met onbekende oorsprong is een diagnose, waarbij ergens in het lichaam kankercellen gevonden zijn, maar de plaats waar ze gestart zijn met groeien niet gevonden kan worden

Statistieken

- 4% van alle gediagnosticeerde kankers in Nederland (5%-10% in Amerika)

Statistieken

- 4% van alle gediagnosticeerde kankers in Nederland (5%-10% in Amerika)
- Komt evenveel bij mannen als vrouwen voor

Statistieken

- 4% van alle gediagnosticeerde kankers in Nederland (5%-10% in Amerika)
- Komt evenveel bij mannen als vrouwen voor
- Volgens de American Cancer Society zullen ongeveer 28.000 mensen deze diagnose krijgen in 2005 (NL: $\pm$ 3000)

Statistieken

- 4% van alle gediagnosticeerde kankers in Nederland (5%-10% in Amerika)
- Komt evenveel bij mannen als vrouwen voor
- Volgens de American Cancer Society zullen ongeveer 28.000 mensen deze diagnose krijgen in 2005 (NL: $\pm$ 3000)
- Gemiddelde leeftijd is 71,8 jaar in Nederland (ongeveer 60 jaar in Amerika)

Statistieken

- 4% van alle gediagnosticeerde kankers in Nederland (5%-10% in Amerika)
- Komt evenveel bij mannen als vrouwen voor
- Volgens de American Cancer Society zullen ongeveer 28.000 mensen deze diagnose krijgen in 2005 (NL: $\pm$ 3000)
- Gemiddelde leeftijd is 71,8 jaar in Nederland (ongeveer 60 jaar in Amerika)
- Op moment van presentatie zijn er meerdere plaatsen betrokken

Statistieken (vervolg)

- 70% - 80% zullen binnen een jaar na diagnose overlijden

Statistieken (vervolg)

- 70% - 80% zullen binnen een jaar na diagnose overlijden
- Indien uitbreiding beperkt is in 1 tot 2 plaatsen en geen andenocarcinoom; de helft van deze mensen zullen > 3 jaar leven

Karakteristieken

- Klinische afwezigheid van primaire tumor
- Vroege verspreiding
- Agressief
- Onvoorspelbaarheid betreffende uizaaiingspatroon
- Mediane overleving van 6-9 maanden
- Chromosomale afwijking in korte arm van chromosoom 1
- Afwijkingen in p53 gen in >70% van de patiënten

Waarom kan de primaire tumor niet gevonden worden

- Het immuunsysteem kan de primaire tumor vernietigd hebben, maar niet de bijkomende (secundaire) tumoren

Waarom kan de primaire tumor niet gevonden worden

- Het immuunsysteem kan de primaire tumor vernietigd hebben, maar niet de bijkomende (secundaire) tumoren
- Secundaire tumoren kunnen snel gegroeid en verspreid zijn, terwijl de primaire tumor te klein is om gezien te worden op foto of scan

Waarom kan de primaire tumor niet gevonden worden

- Het immuunsysteem kan de primaire tumor vernietigd hebben, maar niet de bijkomende (secundaire) tumoren
- Secundaire tumoren kunnen snel gegroeid en verspreid zijn, terwijl de primaire tumor te klein is om gezien te worden op foto of scan
- Primaire tumor kan onmogelijk gezien worden op foto of scan omdat het verborgen ligt achter de veel grotere, dichtbij groeiende secundaire tumor

Waarom kan de primaire tumor niet gevonden worden

- Het immuunsysteem kan de primaire tumor vernietigd hebben, maar niet de bijkomende (secundaire) tumoren
- Secundaire tumoren kunnen snel gegroeid en verspreid zijn, terwijl de primaire tumor te klein is om gezien te worden op foto of scan
- Primaire tumor kan onmogelijk gezien worden op foto of scan omdat het verborgen ligt achter de veel grotere, dichtbij groeiende secundaire tumor
- Tumoren in het verteringskanaal kunnen het lichaam verlaten hebben via de darmen

Slechte prognose

- De meeste zijn snel verspreide kankers
- Moeilijk te bepalen welk beleid het beste is
- Omdat de kanker meestal verspreid is, is het zelden te genezen

Klinische presentatie

- Korte anamnese van lokale symptomen
  - pijn, zwelling, hoesten
- Korte anamnese van symptomen van het gestel
  - gewichtsverlies, malaise, koorts, vermoeidheid
- Duidelijke afwijkingen bij lichamelijk onderzoek
  - palpabele tumor op één plaats
  - gebruikelijk op meerdere plaatsen

Diagnostiek

- Bioptie
  - Bioptie van uitzaaïing vroeg in de diagnostische fase voor verdere screening

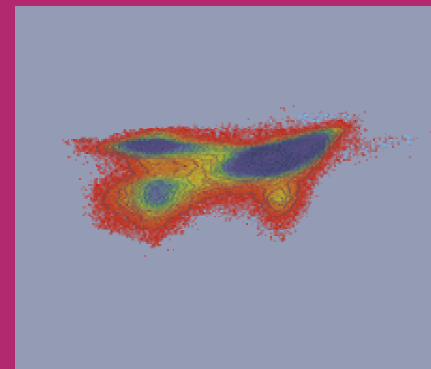
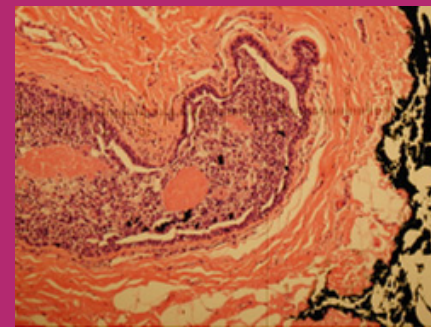
Diagnostiek

- Bioptie
  - Bioptie van uitzaaiing vroeg in de diagnostische fase voor verdere screening
  - Mogelijkheden
    - Aspiraat
    - Core needle
    - **Excisional**
    - Incisional

Diagnostiek

- Bioptie
  - Bioptie van uitzaaïing vroeg in de diagnostische fase voor verdere screening
  - Analyse van bioptiemateriaal
    - Electron microscoop
    - Immunohistochemistry →
    - Flow cytometry →
    - Cytogenetica
    - Moleculair genetische testing
    - Gen expressie

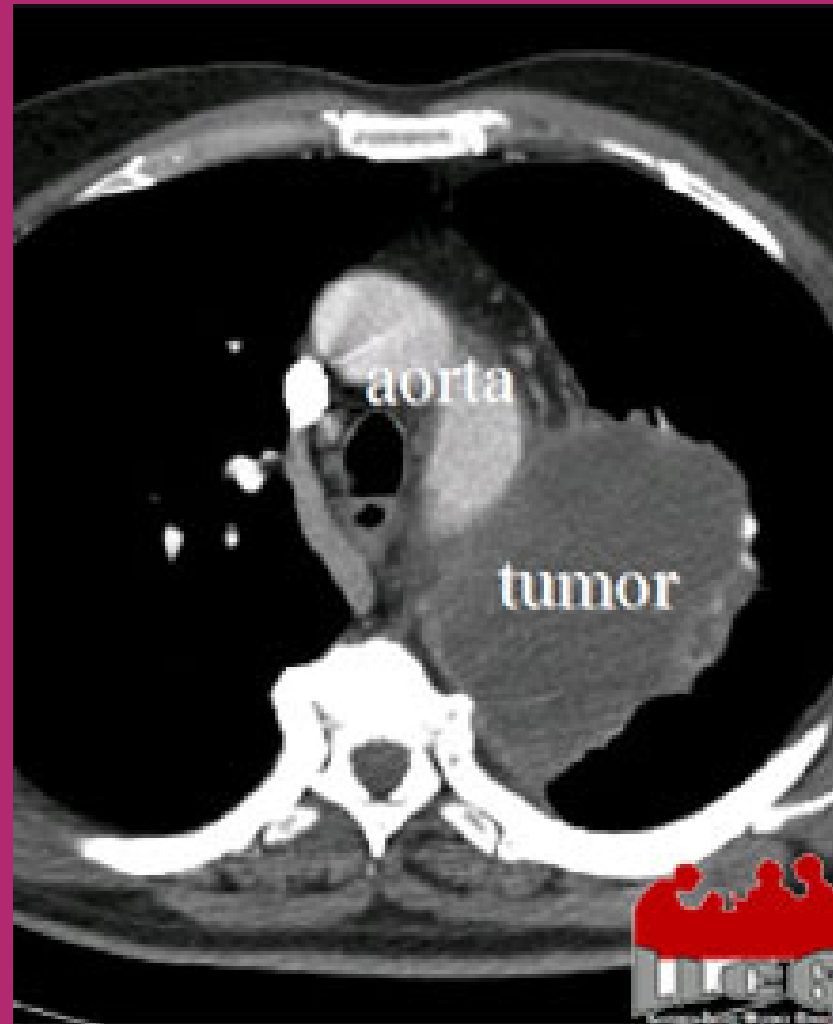

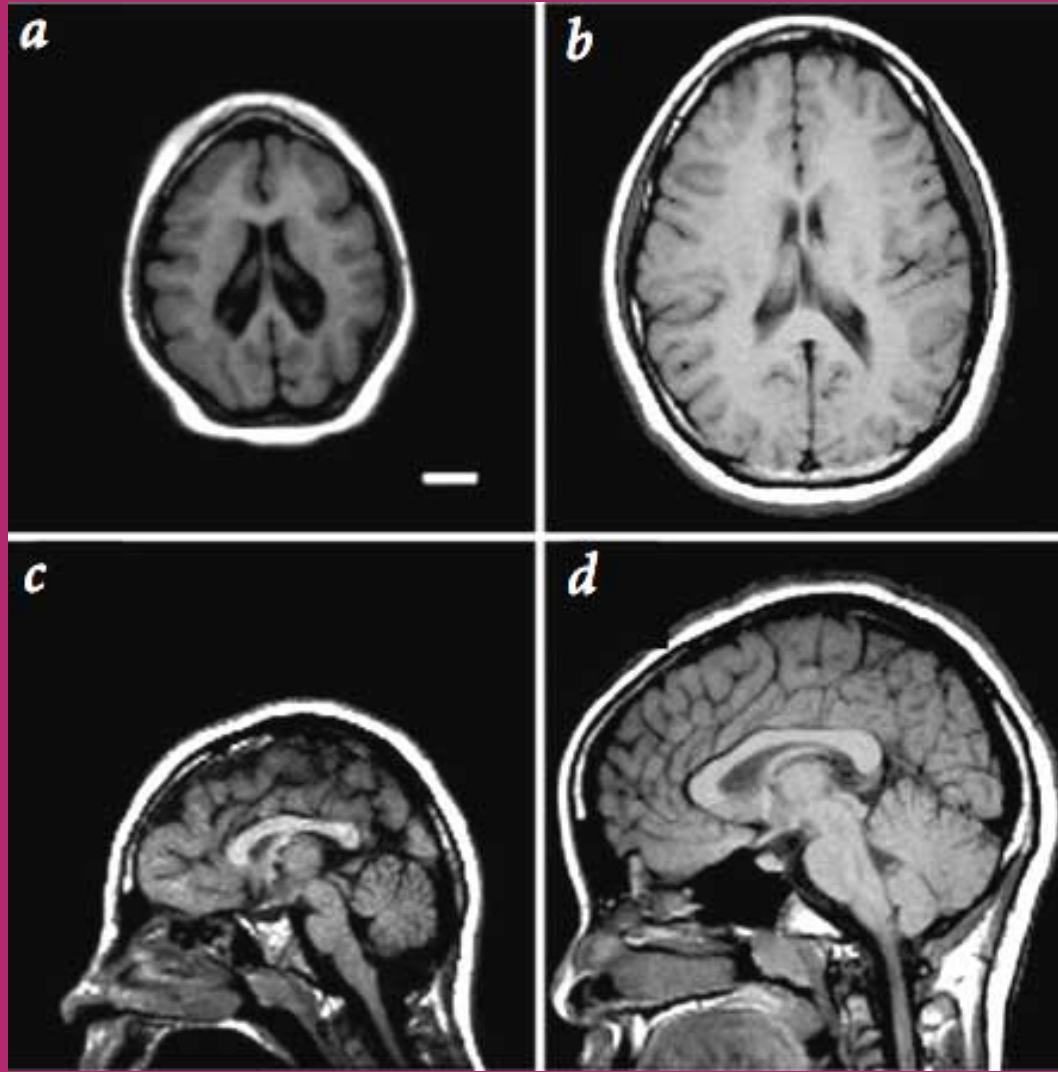
Beeldvormende diagnostiek

- X-thorax
- Computer Tomografie (CT-scan)
- Magnetic Resonance Imaging (MRI)
- Positron Emission Tomografie (PET)
- Symptoom gerelateerde endoscopie
  - colonoscopie
  - bronchoscopie

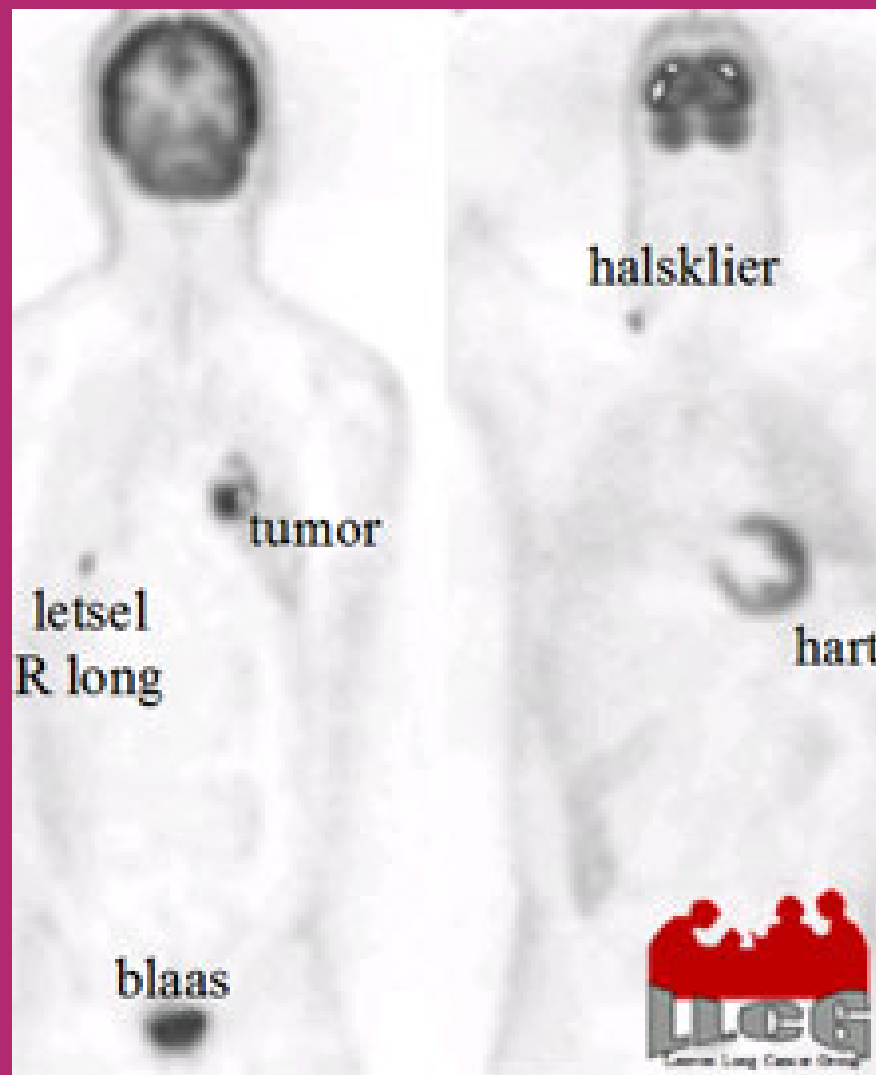
CT-scan

MRI

PET scan

Beeldvormende diagnostiek (vervolg)

- Radionucleaire onderzoeken
  - botscan
    - aanbevolen voor evaluatie als symptomen mogelijk gerelateerd zijn voor botmetastasen (niet voor screening)
  - ^{111} iridium octreotide scan
    - beschreven bij gediagnostiseerde primaire tumor van neuroendocrine en borstcarcynoma* (rol bij screening onduidelijk)

• *Lenzi et al, *Annals of Oncology*, 1998

Specifieke onderzoeken

- Serum tumormarkers

Overzicht "eerste keuze" tumormarkers i.f.v. orgaan of weefsel

Hierbij wordt rekening gehouden met gevoeligheid, specificiteit en terugbetaling!

Orgaan of weefsel	tumormarker	Orgaan of weefsel	tumormarker
Bijniermerg	catecholaminen	Maag-epitheel	CEA
Blaas	TPA	Mesotheel (peritoneaal)	CA 125
Borst	CA 15-3	Nier	CEA
Bot	BotAF	Ovarium	CA 125
Colorectumepitheel	CEA	Pancreas-exocrien	CA 19-9
Colorectum endocrien	calcitonine, serotonine, 5-HIAA	Pancreas-endocrien	calcitonine
Galwegen	CA 19-9	Placenta	AFP, vrij beta-HCG
Hoofd/hals	TPA	Prostaat	PSA
Huid (Merkel cel tumor)	NSE	Schildklier-niet-medullair	thyroglobuline
Hypofyse	hormonen, IGF-I	Schildklier-medullair	NSE, calcitonine
Leukocyten-leukemie	cytologie	Slokdarm	CEA
Leukocyten-myeloom	lichte ketens, M-piek	Speekselklier	CEA
Leukocyten-lymfoom	cytologie	Testis-kiemcellen	vrij beta-HCG
Lever primair	AFP	Testis-niet-kiemcellen	AFP, vrij beta-HCG
Long-grootcellig	CEA	Uterus	CEA
Long-kleincellig	NSE		

(AFP = alfa-foetoproteïne, BotAF = bot alkalische fosfatase, CA = cancer antigen, CEA= carcinoembryonic antigen, vrij beta-HCG = vrij humaan beta-choriongonadotrofine, 5-HIAA = 5-hydroxy indolazijnzuur, IGF-I = insuline-achtige groeifactor I, NSE = neuron-specifiek enolase, PSA = prostaat-specifiek antigen, TPA = tissue polypeptide antigen)

Specifieke onderzoeken

- Serum tumormarkers
  - PSA (Prostaat Specifiek Antigen)
  - CEA (carcinoembryonetic antigen)
    - colorectaal, long grootcellig, slokdarm, speekselklieren, uterus, maagepitheel, nier, alvleesklier
  - CA125 (koolhydraat antigeen)
    - ovarium,
  - CA 19-9 (koolhydraat antigeen)
    - colorectaal, galwegen, pancreas
  - HCG (human choriongonadetrofine)
    - testis, chorio
  - AFP (alfa foetoproteïne)
    - testikel, levermetastasen

Specifieke onderzoeken

- Serum tumormarkers
- Beenmergaspiraats of -bioptie

Diagnostiek (vervolg)

- Anamnese
  - bijvoorbeeld gewichtsverlies, vermoeidheid
- Lichamelijk onderzoek
  - inclusief hoofd en nek, rectaal, borst en bekken
- Bloedonderzoek
  - hematologie en chemie
- Urineonderzoek
- Faecesonderzoek
  - occult bloed
- Al eerder afgenomen materiaal bekijken

Meest waarschijnlijke primaire plaatsen

- Long en alveesklier meest voorkomende plaatsen
- Colorectaal, borst en prostaat zeldzame plaatsen

Patronen van verspreiden

- Longmetastasen worden twee keer zoveel gevonden bij primaire plaatsen van boven het diafragma
- Levermetastasen zijn gebruikelijk bij primaire tumoren onder het diafragma

Prognostische kenmerken

- Gunstige
  - betrokkenheid lymfeklier
  - neuroendocriene histologie
- Ongunstige
  - man
  - aantal betrokken organen
  - adenocarcinoom
  - betrokkenheid van lever en bijnieren

Prognostische kenmerken (vervolg)

- **Gunstige**
  - nauwelijks gedifferentieerd carcinoom met mediane verspreiding
  - vrouwen met papillaire adenocarcinoom van de peritoneale holte
  - vrouwen met adenocarcinoom waarbij alleen de okselklier betrokken is
  - geschubd celcarcinoom betrokken bij cervicale lymfeklieren
  - geïsoleerde lies adenopathy (geschubd carcinoom)
- **Ongunstige**
  - adenocarcinoom gemetastaseerd naar de lever of andere organen
  - non-papillaire kwaadaardige ascites (adenocarcinoom)
  - meerdere hersenmetastasen (adeno- of geschubd carcinoom)
  - meerdere long/ borstvlies metastasen (adenocarcinoom)
  - meerdere botmetastasen (adenocarcinoom)

Klinische prognostische factoren

• Pathalogische ondergroep	%	mediane overleving (in maanden)
– Adenocarcinoom	60	9
– Carcinoom	40	12
– Geschubd	8	24
– Neuroendocriene	5	33

Gebruikelijke presentaties

- Cervicale lymfeklieren
- Nauwelijks gedifferentieerd carcinoom
- Gemetastaseerd melanoom naar een enkel klierstation
- Geïsoleerde okselmetastasen
- Liesklier metastasen

Richtlijnen behandeling

- In America volgen ze de Richtlijnen van 'National Comprehensive Cancer Network' (NCCN)
- In Nederland worden de Richtlijnen voor de oncologische praktijk gevolgd
  - Landelijke richtlijnen
    - www.ikcnet.nl/
    - www.oncoline.nl

Behandeling

- Alleen of in combinatie
- Chirurgie
- Radiotherapie
- Chemotherapie
- Hormoontherapie
- Klinische trials

Twee waarheden

- Voor de meeste solide tumoren die zijn gemetastaseerd, is chemotherapie palliatief en verbetert niet significant de lange-termijn overleving
- Verborgene primaire tumoren kunnen naar alle plaatsen metastaseren en één is niet afhankelijk van patronen van metastasen om de primaire plaats te bepalen

Casus

- AK
  - 36 jaar
  - getrouwd
  - moeder van 3 kinderen (15 maanden, 5 en 7 jaar)

Casus

- Symptomen: vermoeid, gewichtsverlies en pijn laag in de rug
- Onderzoek (09/02)
  - lab ($\uparrow$ Ca)
  - echo van de lever (metastasen)
  - CT- scan borst, bekken
  - bioptie van de lever
  - endoscopie colon (-)
  - mamma (-)
  - papsmeer (-)
  - botscan
  - tumormarkers

Casus

- Verdenking
  - carcinoïd
  - adenocarcinoom peritoneaal
  - colorectaalcarcinoom
  - pancreascarcinoom
  - cholangiocarcinoom
- Prognose 6 tot 9 maanden
- Geen operatie of radiotherapie mogelijk
- Chemotherapie

Casus

- Behandeling I
  - gemcitabine (4 cycli)
  - zoledronic
  - supportive care

Casus

- Behandeling I
  - gemcitabine (4 cycli)
  - zoledronic
  - supportive care

- patiënt gaf beter respons dan stabiele ziekte én was zeer gemotiveerd

Casus

- Behandeling I
  - gemcitabine (4 cycli)
- Behandeling II
  - irinotecan/ 5FU/ L/ Flavopiridol (1 cyclus)
  - supportive care

Flavopiridol

- Nieuw middel
- CDK inhibitor (invloed op de celcyclus M, G1, S, G2)
- Cytokine
- Apoptose

- Bijwerkingen
  - misselijkheid en braken
  - diarree
  - beenmergdepressie
  - hypotensie
  - vermoeidheid

Casus

- Maart 2003
  - vermoeidheid ↑
  - verminderde eetlust
  - ascites
  - leverfuncties ↑ en Ca^{++}
  - verder onderzoek (CT-scan, octreotide scan, beenmergpunctie, PET-scan (lever- ↑ en longmetastasen), longbioptie, CK7⁺(ovariumca), CK20⁺(CRC))

Casus

- Behandeling I (10/02)
  - gemcitabine (4 cycli)
- Behandeling II
  - irinotecan/ 5FU/ L/ Flavopiridol (1 cyclus)
- Behandeling III
  - gemcitabine (d1 en d8) icm docetaxel (d8) (13 cycli)
  - erythropoëtine

Casus

- Behandeling I (10/02)
  - gemcitabine (4 cycli)
- Behandeling II
  - irinotecan/ 5FU/ L/ Flavopiridol (1 cyclus)
- Behandeling III
  - gemcitabine (d1 en d8) icm docetaxel (d8) (13 cycli)
  - erythropoëtine

  - veel last van neuropathie

Casus

- Behandeling I (10/02)
  - gemcitabine (4 cycli)
- Behandeling II
  - irinotecan/ 5FU/ L/ Flavopiridol (1 cyclus)
- Behandeling III
  - gemcitabine (d1 en d8) icm docetaxel (d8) (13 cycli)
- Behandeling IV
  - gemcitabine (d1) icm oxaliplatin (d2) (6 cycli)

Casus

- Behandeling I (10/02)
  - gemcitabine (4 cycli)
- Behandeling II
  - irinotecan/ 5FU/ L/ Flavopiridol (1 cyclus)
- Behandeling III
  - gemcitabine (d1 en d8) icm docetaxel (d8) (13 cycli)
- Behandeling IV
  - gemcitabine (d1) icm oxaliplatin (d2) (6 cycli)
  - versterkte reactie (hypersensitiviteit)

Casus

- Behandeling I (10/02)
  - gemcitabine (4 cycli)
- Behandeling II
  - irinotecan/ 5FU/ L/ Flavopiridol (1 cyclus)
- Behandeling III
  - gemcitabine (d1 en d8) icm docetaxel (d8) (13 cycli)
- Behandeling IV
  - gemcitabine (d1) icm oxaliplatin (d2) (6 cycli)
- Behandeling V
  - gemcitabine (d1) icm capecitabine (d1-14 BID) (6 cycli)

Casus

- Behandeling I (10/02)
  - gemcitabine (4 cycli)
- Behandeling II
  - irinotecan/ 5FU/ L/ Flavopiridol (1 cyclus)
- Behandeling III
  - gemcitabine (d1 en d8) icm docetaxel (d8) (13 cycli)
- Behandeling IV
  - gemcitabine (d1) icm oxaliplatin (d2) (6 cycli)
- Behandeling V
  - gemcitabine (d1) icm capecitabine (d1-14 BID) (6 cycli)
  - veel op vakantie, QoL↑, HFS en mucositis
  - progressie ziekte (lever en long)

Casus

- Behandeling VI (09/04)
  - liposomaal doxorubicine (Caelyx)

Casus

- Behandeling VI (09/04)
  - liposomaal doxorubicine (Caelyx)
  - progressieve ziekte
  - multiple organ failure
  - laatste toediening 12/04

Casus

- Behandeling VI (09/04)
  - liposomaal doxorubicine (Caelyx)
  - progressieve ziekte
  - multiple organ failure
  - laatste toediening 12/04
  - afscheid nemen
  - 01/05 overleden

Casus

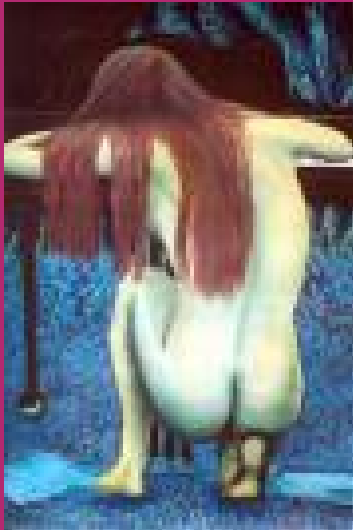
- Behandeling VI (09/04)
  - liposomaal doxorubicine (Caelyx)
  - progressieve ziekte
  - multiple organ failure
  - laatste toediening 12/04
- 01/05 overleden
- autopsie: cholangiocarcinoom

Casus

- AK prognose
  - 6-9 maanden
  - heeft 27 maanden geleefd (QoL↑)

Wat betekent dit voor de patiënt?

Wat betekent dit voor de patiënt?

- Psychosociale gevolgen
  - Patiënt en naasten moeten omgaan met onzekerheden
  - Kan resulteren in significante ‘distress’
    - Definition ‘distress’: “multifactorial unpleasant emotional experience of a psychological (cognitive, behavioral, emotional), social and/ or spiritual nature that may interfere with the ability to cope (NCCN*, 2005)
    - Definitie distress: psychische nood en uitputting door emotionele stress (Coelho Kloosterhuis; zakwoordenboek der geneeskunde 1986)
- * National Comprehensive Cancer Network

Momenten van grotere distress

- Het vinden van een nieuwe tumor
- Gedurende screening/ diagnostiek
- Wachten op diagnose en behandeling
- Veranderingen
- Ontslag uit het ziekenhuis
- Overleven
- Medische follow-up en begeleiding
- Als de behandeling niet aanslaat
- Optreden van progressie
- Discussie rondom einde van het leven

Verpleegkundige interventies

- Zorg voor informatiemateriaal

Verpleegkundige interventies

- Zorg voor informatiemateriaal
- Informeer patiënten en familie
  - over mogelijke nieuwe symptomen
  - behandeling en bijwerkingen
  - over het begrip distress

Verpleegkundige interventies bij distress

- Richtlijn stressverwerking www.oncoline.nl
  - in America: NCCN distress screening tool
- Patiënt en familie moeten begeleid worden om erger te voorkomen
- Bouw vertrouwen op
- Geef continuïteit van zorg
- Geef (ontspannings-) oefeningen
- Overweeg medicatie
- Behandel pijn
- Verwijs

Verpleegkundige interventies

- Zorg voor informatiemateriaal
- Informeer patiënten en familie
  - over mogelijke nieuwe symptomen
  - behandeling en bijwerkingen
  - over het begrip distress
- Geef psychologische support

Verpleegkundige interventies

- Zorg voor informatiemateriaal
- Informeer patiënten en familie
  - over mogelijke nieuwe symptomen
  - behandeling en bijwerkingen
  - over het begrip distress
- Geef psychologische support
- Overtuig dat alle opties gepresenteerd zijn

Verpleegkundige interventies

- Zorg voor informatiemateriaal
- Informeer patiënten en familie
  - over mogelijke nieuwe symptomen
  - behandeling en bijwerkingen
  - over het begrip distress
- Geef psychologische support
- Overtuig dat alle opties gepresenteerd zijn
- Behandel symptomen

Verpleegkundige interventies

- Zorg voor informatiemateriaal
- Informeer patiënten en familie
  - over mogelijke nieuwe symptomen
  - behandeling en bijwerkingen
  - over het begrip distress
- Geef psychologische support
- Overtuig dat alle opties gepresenteerd zijn
- Behandel symptomen
- Quality of life!!!!

Toekomst

Toekomst

- Ontwikkelen van nog betere detectie en/of classificering (MRI, PET)
- Identificatie van behandelbare mogelijkheden
- Specifieke behandeling van tumoren met onbekende oorsprong
- Onderzoek naar focus van gemetastaseerde genotype en phenotype
- Ontdekken van biochemische of moleculaire doelen voor behandeling
- Klinische studies met nieuwe therapieën

